

BULLETIN 1/2007

 UMĚLECKOHISTORICKÁ SPOLEČNOST V ČESKÝCH ZEMÍCH / CZECH ASSOCIATION OF ART HISTORIANS

EDITORIAL

Tentokrát úvodník může být stručný, ale tím spíše by se nad ním čtenář měl zastavit o něco déle než obvykle.

Jednak jde o to, že toto číslo je pozvánkou na výroční setkání Umělecko-historické společnosti, které se letos koná v Brně. Paparapá...! Po delší době se tedy zase sejdeme mimo Prahu, což bývá inspirativním výletem i pro pražské a další členy UHS. Navíc bude letos už program výročního zasedání maximálně zkrácen ve všech nezbytných oficialitách. Díky tomu si snad na něj najdou ve větším počtu cestu i studenti nebo vůbec mladší členové a nečlenové UHS, kterým možná vadí i ten starožitný název výročního setkání – Valná hromada. (Já aspoň, kdybych byl mladší, asi by mi vadil...)

Jednak je zapotřebí se nad tímto číslem Bulletinu už také zmínit o trendu, stále více se u tohoto periodika projevujícím. V dělbě rolí umělecko-historických časopisů plní Bulletin UHS nezadatelnou roli ohledně personálií, ale ještě větší měrou má přednost při zaznamenávání a komentování odborných setkání.

A proto, milé kolegyně a kolegové – starší i mladší, zas a znovu: pošlete nám své příspěvky! Redakční rada tohoto periodika ještě nikdy neodmítla žádný příspěvek, pokud zcela nevybočoval z jeho rubrik. Netřeba dodávat, že naši milí přispěvatelé jistě čtou Bulletin, znají tedy jeho rubriky i domácí styl (bohužel nepřipouštějící kurzívu a jiné vymoženosti), a respektováním těchto nepatrných náležitostí editaci Bulletinu značně ulehčí. Jinou věcí je, že obě čísla Bulletinu by měla vycházet v patřičném rozestupu, což se ne vždy daří. I to však záleží hlavně na včasném shromáždění příspěvků... Snad tedy s dalším číslem: na podzim.

RP

Z OBSAHU TOHOTO ČÍSLA

Valná hromada UHS a odborné zasedání v Brně

Vila Tugendhat

Eva Kmentová, Plinius a Parrhasios

Poznámkové bloky Karla Chytila

Zahraníční legislativa památkové péče

Odborná setkání

Personalia

Valná hromada UHS a odborné zasedání v Brně

Srdečně Vás zveme na naše výroční setkání!

Valná hromada Umělecko-historické společnosti v českých zemích se koná v pátek 30. března, letos v Muzeu města Brna na Špilberku!

Jednání začíná v 10 hodin zprávou o činnosti a hospodaření UHS. Poté budou slavnostně uděleny Cena Josefa Krásky pro badatele do čtyřiceti let za umělecko-historický počin minulého roku (2006) a Cena UHS za dlouholetý přínos k našemu oboru. Rovněž budou vyhlášena a udělena Baderova stipendia mladým badatelům k umění 17. století.

Bezprostředně poté následuje odborný program, zaměřený k problematice památkové ochrany a rekonstrukce vily Tugendhat.

Součástí programu je od 15 hodin návštěva tohoto objektu.

Při letošním setkání lze získat snadno a rychle členství v UHS, nebo jej obnovit zaplacením členského příspěvku (viz tiráž tohoto bulletinu).

Vila Tugendhat: její význam a její stavebně historický průzkum

Karel Ksandr

Umělecko-historický význam vily Tugendhat

Aby bylo možno odpovědět na otázku, jaké místo v dějinách světové kultury zaujímá dílo architekta Ludwiga Mies van der Rohe, kterým je vila Tugendhat

Umění jako mocenský nástroj za vlády Lucemburků. Čechy a Svatá římská říše v evropském kontextu

Při příležitosti jedinečné výstavy „Karel IV., císař z boží milosti“ se konalo v Praze ve dnech 9. – 13. května 2006 mimořádné symposium, jehož rozměry a kvalita byly po všech stránkách přiměřené významu Karla IV., kvalitě výstavy i organizačním schopnostem Jiřího Fajta. Téměř po celý týden se v Mičovně pražského hradu scházeli bez nadšázky nejvýznamnější badatelé oboru a diskutovali o různých stránkách umění ale i dějin, kultury a náboženství v druhé polovině 14. a první třetině 15. století. I když těžištěm zájmu byly české země, evropský kontext zahrnoval nejen střední Evropu, ale i Evropu západní, s níž pojily Lucemburky rodové vztahy. Většina řečníků byla ze zahraničí. Program byl koncipován plánovitě a tematicky soustředěně, neboť nevznikl na základě „call for papers“, nýbrž byl sestaven vedoucí osobností celého karlovského projektu Jiřím Fajtem. Velkorysou konferenci pořádali s neméně velkorysým rozpočtem na Pražském hradě především Geisteswissenschaftliches Zentrum Ostmitteleuropas v Lipsku, za spolupráce Ústavu pro dějiny umění Karlovy univerzity a Ústavu dějin umění AVČR.

První sekce se věnovala historiografii Lucemburské éry. František Šmahel a Andreas Rüther (Giessen) se věnovali obrazu Karla a dalších Lucemburků v české i německé historiografii, zatímco Robert Suckale (Berlín) a Ernő Marosi (Budapešť) analyzovali uměleckohistorické metody studia umění této epochy s důrazem na otázku hranic a „národních“ celků. Večerním programem pro první den bylo otevření výstavy tří iluminovaných rukopisů v Národním muzeu s úvodní přednáškou Hany J. Hlaváčkové.

Druhá sekce se zabývala tématem, které bádání příliš soustředěnému na domácí poměry často unikalo, totiž tradici vladařské reprezentace prostřednictvím výtvarného umění na francouzském královském dvoře. Wolfgang Brückle (Bern) předestřel obecnější otázky změn v politické ikonografii, zatímco Andreas Puth (Londýn), Christoph Brachmann (Berlín) a Christian Freigang (Frankfurt) rozebrali konkrétní příklady výzdoby kostelů v Mylhúzách, Metách a Frankfurtu nad Mohanem. Bernd Carqué (Göttingen) se věnoval brilantní formální analýze

v Brně, je třeba pro srovnání uvést pět dalších světově nejvýznamnějších příkladů tohoto druhu z první poloviny 20. století. Je zřejmé, že vila Tugendhat stojí s nimi v jedné řadě. Mezi nimi je nutno jmenovat Frank Lloyd Wrighta a jeho Willittsův dům v Highland parku u Chicaga v USA z roku 1902 (typ domu prerie), neboť v tomto domě architekt svůj systém přesně formuloval, což ukázal i na dalších příkladech již v období před 1. světovou válkou. Dále sem patří Walter Gropius, který svým vlastním domem v Desavě z roku 1926 vytvořil dokonalý funkcionalistický dům dle individuálních představ. Mezi vrcholné příklady tohoto stavebního typu patří Adolf Loos s Müllerovou vilou v Praze, pro užití „raump-lanu“, nabývacího svých pevných obrysů v letech 1929-1930, tedy paralelně s vilou Tugendhat. Sem také náleží Le Corbusier s vilou Savoy v Poissy ve Francii z roku 1930, při jejímž projektování vycházel z obecné základny pěti principů funkcionalizmu, platných nejen pro bydlení. A konečně sem lze započítat i Gerrita Thomase Rietvelde, jenž při tvorbě domu Schröderové dokončeného roku 1924 vycházel z vědeckého poznání v kombinaci se sochařským neoplasticismem.

Další příklad již sotva nalezneme, a to i přes to, že světová architektura má desítky příkladů vynikajícího řešení obytných celků. Žádný z nich již však nebude stát ve stejné řadě jako těchto šest citovaných vil. Je tomu tak proto, že žádný z nich v té době nemá onu originalitu a samostatnost řešení především v uvolnění sevřeného klasického organismu bydlení a snad i díky časové prioritě.

Dům manželů Tugendhatových náleží tedy k šesti nejproslulejších vilových domů dvacátého století na světě. Svědectvím toho, že nejde jen o mínění, vyplývající z patriotismu, poněvadž vila Tugendhat se nachází v České republice, je nesporný zájem světových odborníků, kteří přijížděli za tímto domem do Brna od jeho postavení až do současnosti, a to i v době komunistické totality. Dalším dokladem světového významu vily Tugendhat je i bohatá bibliografie prací, které o této vile vyšly během sedmdesáti let její existence po celém světě. Zmíňme tu alespoň knihu od Daniely Hammer Tugendhat a Wolfa Tegetthofa: Ludwig Mies van der Rohe – Das Haus Tugendhat (Wien-New York 1998).

Význam vily v památkové péči

Vila Tugendhat má vedle hodnoty architektonické také nespornou hodnotou památkovou, ačkoliv od doby jejího vzniku uplynulo teprve sedmdesát let. Mimořádným a prvořadým památkovým významem této stavby v dějinách světové architektury je i přes veškerou nepřízeň osudu vysoká míra zachování původního stavu interiérů a exteriéru, včetně části vnitřního vybavení, několika kusů nábytku a uměleckých děl. Významným krokem k zachování této mimořádné světové památky moderní architektury bylo nejen prohlášení vily kulturní památkou České republiky (číslo ústředního seznamu kulturních památek ČR 0098), ale i následné prohlášení domu vládou České republiky za národní kulturní památku (s platností od 15. listopadu 1995) a tedy její zařazení mezi 137 nejceněnějších památek v zemi, u nichž se uplatňuje zvlášť přísný režim ochrany.

Budoucnost vily Tugendhat

Světový význam vily Tugendhat z hlediska památkové péče se zvýšil také díky přijaté a realizované koncepci obnovy této novodobé architektonické památky. Tato koncepce spočívá v restaurování architektonické památky s důrazem na zachování autenticity všech původních materiálů a detailů a to i takových, které bývají u jiných staveb běžně vyměňovány za nové, jako jsou například bělninové obklady. Záměr památkové obnovy vily Tugendhat je plně v souladu se základními principy Benátské charty (1964) i s dikcí UNESCO podle § 24 oddíl b).

Zájem naší i světové odborné i laické veřejnosti během celých sedmdesáti let existence vily Tugendhat jednoznačně prokázal, že tato stavba je již dávno významnou světovou architektonickou památkou. Je proto potěšující, že město Brno v minulém roce zahájilo přípravné práce a podrobné průzkumy pro její citlivou konzervaci. Město Brno také uvolní nemalé finanční prostředky, které si památková obnova domu vyžádá. Vzhledem ke své výjimečnosti bude vila zpřístupněna veřejnosti a prezentována jako svého druhu architektonické muzeum.

V převážné autenticitě nejen stavební podstaty domu, ale i vybavení mobiliářem a uměleckými díly, lze spatřovat výrazné zhodnocení památky. Scénář budoucího využití vily počítá s doplněním expozice jejich autentických interiérů o výstavu z historie vily v kontextu soudobé architektury v České republice a o vybudování badatelskoinformačního centra. Vila Tugendhat bude moci tak

